

The Qur'anic Model of Active Resistance in Confrontation with the Zionist Regime Based on Divine Traditions and Futures Studies Method

Majid Mohammadlu

Ph.D. Student in Theology, Faculty of Theology, Imam Sadegh University, Researcher, Supreme National Defense University, Tehran, Iran

Email: m.mohammadlu73@gmail.com

Abstract

This research aims to explain recent developments involving the Axis of Resistance and the Zionist regime based on the divine traditions of the Qur'an. The main question is how this confrontation can be analyzed within the framework of the constant rules governing the conflict between truth and falsehood, such as divine support for believers and the gradual entrapment (istidrāj) of oppressors. The hypothesis of the study emphasizes that this conflict is not merely political; rather, it represents the actualization of the same Qur'anic traditions governing history, which will ultimately lead to the victory of the side of truth. The research methodology is based on an integrative approach combining Divine Traditions with scientific futures studies methods. These traditions are extracted from the Qur'anic text and the historical experience of confrontation. The current situation is then analyzed in terms of the relationship between the actors' behavior and these traditions. Finally, based on the interaction between the constants of the traditions and the variables of human behavior, future scenarios of the confrontation and the requirements associated with each are outlined in the form of fixed and linear scenarios, on the one hand, and variable and nonlinear scenarios, on the other. The analysis of future scenarios indicates that the most probable outlook is a "gradual shift in the balance of power" in favor of the Axis of Resistance; a scenario that will unfold not through a sudden victory, but through a combination of the structural erosion of the regime, the strengthening of the Resistance's hard and soft capabilities, discursive transformation among the peoples of the region, increased social participation, and ultimately the decline of the regime's global legitimacy. However, the realization of this scenario is contingent upon the transition of the Resistance from a reactive stance to an active and future-shaping one: from emotional to rational resistance, from localized to networked resistance, and from military to discursive and civilizational resistance.

Keywords: Active Resistance, Zionist Regime, Future of Resistance, Divine Traditions, Futures Studies

الگوی قرآنی مقاومت فعال در مواجهه با رژیم صهیونیستی مبتنی بر سنت‌های الهی و روش‌های آینده‌پژوهی

مجید محمدلو

دانشجوی دکتری الهیات، دانشکده الهیات، دانشگاه امام صادق (ع)، پژوهشگر دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران ایران
Email: m.mohammadlu73@gmail.com

چکیده

این پژوهش با هدف تبیین تحولات اخیر محور مقاومت و رژیم صهیونیستی بر پایه سنت‌های الهی قرآن انجام می‌شود. پرسش اصلی آن است که این مواجهه چگونه در چهارچوب قواعد ثابت تقابل حق و باطل (مانند نصرت مؤمنان و استدراج ستمگران) قابل تحلیل است. فرضیه پژوهش تأکید دارد که این درگیری صرفاً سیاسی نیست، بلکه عینیت یافتن همان سنت‌های قرآنی حاکم بر تاریخ است که پیروزی نهایی جبهه حق را رقم می‌زند. روش پژوهش مبتنی بر رویکرد تلفیقی بین سنت‌های الهی و روش‌های آینده‌پژوهی علمی است. این سنت‌ها از متن قرآن کریم و تجربه تاریخی مواجهه استخراج می‌شود، سپس وضعیت موجود براساس نسبت رفتار بازیگران با این سنت‌ها تحلیل می‌شود و در نهایت بر پایه تعامل میان ثوابت سنت‌ها و متغیرات رفتار جوامع انسانی، سناریوهای آینده مواجهه و الزامات هر یک در قالب سناریوهای ثابت و خطی و متغیر و غیرخطی ترسیم می‌شود. تحلیل سناریوهای آینده نشان می‌دهد که محتمل‌ترین چشم‌انداز، «تغییر تدریجی موازنه قدرت» به نفع محور مقاومت است؛ سناریویی که نه با یک پیروزی ناگهانی، بلکه با ترکیبی از فرسایش ساختاری رژیم، تقویت توان سخت و نرم مقاومت، تحول گفتمانی در میان ملت‌های منطقه، افزایش مشارکت اجتماعی و در نهایت افول مشروعیت جهانی رژیم پیش خواهد رفت؛ اما تحقق این سناریو مشروط به گذار مقاومت از وضعیت واکنشی به وضعیت فعال و آینده‌ساز است؛ گذار از مقاومت احساسی به مقاومت عقلانی، از مقاومت نقطه‌ای به مقاومت شبکه‌ای و از مقاومت نظامی به مقاومت گفتمانی و تمدنی.

کلیدواژه‌ها: مقاومت فعال، رژیم صهیونیستی، آینده مقاومت، سنت‌های الهی، آینده‌پژوهی علمی

مقدمه

شکل‌گیری رژیم صهیونیستی از سال ۱۹۴۸ بر بستر اشغال سرزمینی، حذف جمعیتی، جابه‌جایی گسترده و نظام‌مند فلسطینیان، تخریب ساختارهای اجتماعی و شکل‌دهی به سازوکارهای سلطه سخت و نرم، چالشی چندلایه را پدید آورده که تنها به مرزهای فلسطین اشغالی محدود نمانده و به یک شکاف جغرافیایی-سیاسی، جغرافیایی-فرهنگی و جغرافیایی-دینی میان جهان اسلام و پروژه‌های سلطه‌جویانه غربی-صهیونیستی تبدیل شده است.

مقاومت اسلامی، به‌عنوان یک راهبرد اصیل و برخاسته از ریشه‌های دینی مشترک بین جوامع مسلمان، پاسخ به تهدیدات بنیادینی است که از جانب رژیم صهیونیستی در ابتدا متوجه فلسطین بوده، سپس سایر کشورهای مسلمان و در نهایت تمامیت هویت و فرهنگ اسلامی را نشانه گرفته است به‌طوری‌که این تهدیدات با اشغال فلسطین و سایر بلاد اسلامی-ایده نیل تا فرات - آغاز و با تسلط همه‌جانبه بر خاورمیانه و حذف موجودیت فرهنگی-تمدنی امت اسلامی خاتمه خواهد یافت.

مقاومت با الهام از آیات قرآنی مانند «أَذِنَ لِلَّذِينَ يَقَاتِلُونَ بَأْنَهُمْ ظَلَمُوا» (سوره حج، آیه ۳۹) که اجازه مقابله به مظلومان را می‌دهد، «وَمَا لَكُمْ لَأْتَأْتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ» (سوره نساء، ۷۵) که دفاع از مظلوم را مشروع اعلام می‌کند، «وَكُنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا» (سوره نساء، آیه ۱۴۱) که سلطه غیرمسلمان بر مسلمان را نفی می‌کند و ده‌ها دلیل و مبنای دینی دیگر، در بین امت اسلامی شکل گرفت و پایه و اساس اقداماتی شد که کشورها و گروه‌های اسلامی در طول این چند دهه در مواجهه با رژیم انجام دادند. بااین حال روند تحولات و وضعیت کنونی تقابل و مواجهه جهان اسلام با رژیم در نقطه مطلوبی قرار نداشته و این پدیده شوم کماکان چالش و مسئله اساسی جهان اسلام باقی‌مانده است.

نوع مقاومتی که در مقابل رژیم، به‌عنوان دشمن مشترک جهان اسلام، اتخاذ شده است علی‌رغم برخورداری از سرمایه اجتماعی جهان اسلام و مشروعیت ارزشی و ذاتی آن، دارای برخی کاستی‌های تعیین‌کننده و راهبردی است که جهان اسلام را از رسیدن به نقطه مطلوب مواجهه با رژیم باز می‌دارد. علاوه بر کنشگری همه‌جانبه رژیم در همه ابعاد نظامی، رسانه‌ای، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، نوع تلقی از مقاومت بین گروه‌ها و جوامع اسلامی و تعامل آن‌ها

با یکدیگر و در نتیجه، راهبردهای مبتنی بر آن نیز در وضع کنونی مؤثر است. امروزه آنچه از مقاومت به ذهن خطور می‌کند عمدتاً واکنشی از روی خشم و انتقام ناشی از تعدی و ظلم، صرفاً سخت (مسلح) و فاقد روایت، مقطعی و تاکتیکی و در صحنه نبرد میدانی است (حال آنکه با مراجعه به اندیشه اسلامی مشخص می‌شود مقاومت خیزش و قیامی برخاسته از حکمت دینی، برای دفاع از عدالت (نه انتقام و خشم)، طراحی تحولات (نه واکنش به آن) (طباطبائی، ۱۴۱۷ ق: ۱۱۶/۱۰)، (طیب، ۱۳۷۸ ق: ۱۳۳/۷)

(ابن‌عاشور، ۱۴۲۰ ق: ۲۳۷/۶)، کنشگری و آینده‌سازی و با ویژگی شبکه‌ای و فراملی و نهادمند و پایدار است که از آن تعبیر به گفتمان مقاومت می‌شود. در چنین سطحی مقاومت برای تبدیل شدن به گفتمان و نماد هویت اسلامی در منطقه و حتی جهان نیازمند برخورداری از مؤلفه‌های به شرح زیر است:

- چهارچوب نظری پایدار و مشروعیت الهی و حقوقی؛
- عبور از واکنش‌گرایی به کنشگری فعال؛
- تبدیل تهدیدهای ترکیبی به فرصت‌های گفتمان‌ساز؛
- الگوی آینده‌نگرانه و سناریوساز؛
- راهبرد اجرایی بازدارنده، اخلاقی و نتیجه‌محور.

از این منظر، «مقاومت فعال مبتنی بر قرآن کریم» نه تنها یک واکنش سیاسی، بلکه یک منظومه راهبردی و برخورددار از سه رکن مبانی الهیاتی و اخلاقی (مشروعیت، عدالت، کرامت، عدم تعدی)، راهکارهای راهبردی و بازدارندگی هوشمند و آینده‌سازی براساس سنت‌های الهی (قوانین تغییر اجتماعی در قرآن) است. این گزارش با بهره‌گیری از مبانی اصیل قرآنی و با رویکردی آینده‌پژوهانه به تبیین الگوهای قرآنی «مقاومت فعال» با تأکید بر مسئله رژیم صهیونیستی می‌پردازد.

پژوهش حاضر با تمرکز بر این مسئله محوری شکل گرفته است که علی‌رغم پشتوانه نظری قوی و مشروعیت دینی، چرا مقاومت در برابر رژیم صهیونیستی عمدتاً در سطح واکنش‌های مقطعی و دفاعی باقی‌مانده و نتوانسته است به یک الگوی کنشگرای آینده‌ساز و تحول‌آفرین ارتقا یابد؟ براین اساس، سؤال اصلی پژوهش این است: الگوی قرآنی «مقاومت فعال» باید دارای چه

مؤلفه‌ها و مکانیسم‌هایی باشد تا بتواند ضعف‌های راهبردی کنونی (ازجمله واکنش‌گرایی، فقدان روایت‌سازی و نبود آینده‌نگری) را برطرف کرده و به یک گفتمان کارآمد و تعیین‌کننده تبدیل شود؟ فرضیه تحقیق ارائه این چهارچوب است: ترکیب نظام‌مند «مبانی اخلاقی-الهیاتی»، «راهبردهای بازدارنده هوشمند» و «آینده‌سازی مبتنی بر سنت‌های الهی» که می‌تواند مقاومت را از حالت انفعالی خارج کرده و توانایی آن را برای ایجاد تحول استراتژیک و محقق ساختن سنت نصرت مؤمنان در میدان واقعی تقویت کند.

۱. چهارچوب نظری پژوهش

سنت پژوهی: در اصطلاح دینی، مراد از سنت، روش‌ها و قوانین ثابت و مستمری است که خداوند آن‌ها را بر نظام هستی و ازجمله انسان و نظام اجتماعی او حاکم کرده و از طریق آن‌ها امور عالم و آدم را تدبیر و اداره می‌کند. ر این قوانین مجرای تحقق اراده الهی در عالم هستند (افضلی، ۱۴۰۱: ۱۰).

شهید صدر کارکرد سنن الهی را چنین معرفی می‌کند: «لأن الله يمارس قدرته من خلال هذه السنن، فهي إرادة الله و هي ممثلة لحكمه الله و تدبیره فی الكون»؛ خداوند قدرت خود را از خلال همین سنت‌ها اعمال می‌کند و به مثابه اراده خداوند هستند که حکمت و تدبیر الهی در هستی را نمایان می‌کنند (صدر: ۱۴۳۴: ۵۷)؛ بنابراین «سنت پژوهی» پژوهش در سنت‌های الهی و کشف آن‌ها، تبیین شرایط و چگونگی تحقق آن‌ها و تبیین چگونگی نحوه مراوده سنن با یکدیگر در جهت تحلیل و تبیین وقایع آینده است (افضلی و هماران، ۱۳۹۶: ۲۶۸). پژوهش در سنت‌های الهی توانایی کشف قوانین و نظام حاکم بر رخدادهای اجتماعی، روابط بین آن‌ها و روند تحول آن‌ها را برای ما فراهم می‌سازد و پیش‌بینی و مدیریت مطلوب آن‌ها را ممکن می‌سازد (افضلی، ۱۴۰۱: ۷).

چنانچه ما سنت‌های الهی را به مثابه قوانین ثابت و مستمری که خداوند آن‌ها را بر هستی و نظام اجتماعی انسان حاکم کرده است، بدانیم سؤالی که پیش می‌آید این است که نسبت این قوانین با قوانین تغییرناپذیر تجربی و علمی چیست؟ در پاسخ باید گفت که لااقل سه وجه ممیزه بین قانون علمی و سنت الهی وجود دارد:

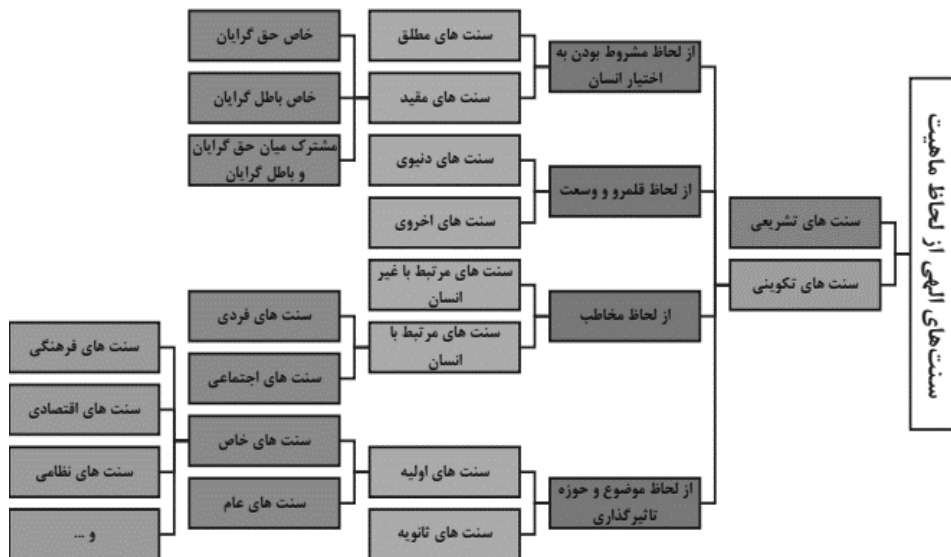

اولاً، قانون علمی مختص عالم ماده بوده و روابط محسوس اشیا و پدیده‌ها را تنها در این عالم تبیین می‌کند؛ درحالی‌که گستره حکومت سنن الهی اعم از شهود و غیب را در برمی‌گیرد و منبع دریافت آن تنها وحی است.

ثانیاً، درجه اعتبار و قطعیت بین گزاره‌های برآمده از قوانین طبیعی با سنت‌ها متفاوت است. سنن الهی از آنجایی‌که مستند بر وحی بوده و حاکی از اراده الهی است، گزاره‌هایی یقینی هستند حال آنکه گزاره‌های علمی از چنین درجه‌ای برخوردار نیستند؛ ثالثاً سنن الهی از جامعیت بیشتری برخوردار بوده و بر هر دو عالم ماده و ماوراء حاکمیت دارند درحالی‌که قوانین تجربی تنها در عالم ماده و آن هم به‌طور غیر یقینی حاکم هستند.

از منظر قرآن کریم «الهی و ربانی بودن»، «عمومیت داشتن» و «ثابت و تغییرناپذیر بودن» سه ویژگی سنت‌های الهی است که خصلت قانون‌گونه به آن‌ها می‌دهد و قابلیت انطباق آن در مصادیق متعدد را فراهم می‌سازد (افضلی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۶۴-۲۶۶).

از حیث ماهیت، سنت‌های الهی به‌طور کلی به دو قسم سنن تکوینی و تشریعی تقسیم می‌شوند؛ مراد از سنن تکوینی سنت‌هایی است که بیان‌کننده چگونگی ساخت، تحقق و روابط حاکم بین پدیده‌ها در عالم خلقت است. این سنن برخلاف سنن تشریعی توصیفی هستند. درحالی‌که سنن تشریعی از سنخ جعل و اعتبار بوده و ناظر بر حوزه بایدها و نبایدها هستند که از آن تعبیر به شریعت می‌شود؛ عمده بحث در این روش ناظر بر سنن تکوینی است.

شکل ۱: انواع سنت‌های الهی (افضلی، ۱۴۰۱: ۱۳)

۲. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از یک رویکرد روشی تلفیقی بهره می‌گیرد که هدف آن پیوند دادن «سنت‌های الهی» به‌عنوان قواعد ثابت و قطعی حاکم بر تاریخ و جامعه، با «روش‌های آینده‌پژوهی علمی» به‌منظور تحلیل وضعیت کنونی و ترسیم آینده‌های ممکن است. روش تحقیق نه مبتنی بر رویکرد نقلی محض و نه روش تجربی صرف است؛ بلکه بر پایه مدلی ارائه شده است که در آن متن، واقعیت و آینده در یک فراگرد تحلیلی گرد هم می‌آیند. اساس روش‌شناسی پژوهش بر این پیش‌فرض قرآنی استوار است که تاریخ و تحولات اجتماعی تابع سنت‌هایی قطعی و غیرقابل تخلف‌اند؛ بر همین اساس، نخستین گام پژوهش، استخراج و صورت‌بندی سنت‌های الهی مرتبط با منازعه تاریخی جریان حق و باطل است؛ سنت‌هایی مانند سنت استضعاف و استکبار، سنت نصرت و یاری الهی، سنت هلاکت باطل، سنت تغییر شرایط با تغییر اراده جمعی و سنت‌های مربوط به پیروزی تدریجی حق. این سنت‌ها نه به‌صورت نظری انتزاعی، بلکه در پیوند با تجربه‌های تاریخی مواجهه و با بهره‌گیری از شواهد قرآنی صورت‌بندی می‌شوند.

در گام دوم، این سنت‌ها به‌منزله «قواعد فهم وضعیت» در تحلیل وضعیت کنونی فلسطین، مقاومت و رژیم صهیونیستی به‌کار گرفته می‌شوند. براساس همین سنت‌هاست که روایتی از آنچه اکنون در جریان است ارائه می‌شود؛ روایتی که بتواند لایه‌های تشدیدشده ظلم، خوف و اضطراب دشمن و در مقابل صبر، استقامت، ثبات قدم و تصعید مقاومت را در چهارچوب منطق سنت‌ها معنا کند. به این ترتیب، تحلیل وضعیت صرفاً توصیف حوادث جاری نیست، بلکه تفسیر آن‌ها در پرتو جایگاهی است که هر بازیگر مبتنی بر سنت‌های الهی در آن قرار گرفته است.

در گام سوم، بر پایه فهم موقعیت و با اتکا به تعامل میان «قواعد ثابت سنت‌ها» و «کنش‌های انسانی و سیاسی» موضوع مطالعه روش‌های آینده‌پژوهی علمی سناریوهای آینده ترسیم می‌شود. در این سناریوپردازی، سنت‌ها نقش «چهارچوب‌های قطعی» را ایفا می‌کنند و رفتارها، تصمیم‌ها و شرایط انسانی به‌عنوان عوامل تأثیرگذار بر سرعت، شکل و مسیر تحقق سنت‌ها لحاظ می‌شود. براین‌اساس، دو مسیر کلی برای آینده ترسیم می‌شود: سناریوی خطی که ادامه طبیعی روند کنونی و امتداد همان مسیری است که سنت‌ها براساس تجربه تاریخی وعده آن را می‌دهند؛ و سناریوی غیرخطی که نشان می‌دهد امکان دارد عامل انسانی، خطاهای رفتاری یا شرایط محیطی، مسیر تحقق سنت‌ها را با پیشرفت، وقفه، عقب‌گرد یا پیچیدگی‌هایی مواجه کند. به‌این‌ترتیب، روش پژوهش حاضر مجموعه‌ای است از: استخراج سنت‌ها به‌عنوان قواعد قطعی، تطبیق آن‌ها بر وضعیت جاری برای فهم درست موقعیت و ترسیم آینده‌های محتمل براساس تعامل میان ثوابت سنت‌ها و متغیرات رفتار انسانی. چنین روشی امکان می‌دهد که آینده مقاومت نه صرفاً بر مبنای تحلیل‌های سیاسی و نظامی، بلکه در چهارچوب منطق ثابت و تجربه‌شده سنت‌های الهی فهم شود.

۳. یافته‌های پژوهش

۳-۱. مبانی قرآنی مقاومت

قرآن کریم، مقاومت را مفهومی دفاعی، هدفمند، اخلاق‌مدار، عدالت‌محور و بازدارنده تعریف می‌کند. مبانی قرآنی مقاومت را می‌توان در ۴ مقوله مفهومی دسته‌بندی کرد.

۱-۳. مشروعیت و هدف (چرایی؟)

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَ لَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ (سوره بقره، آیه ۱۹۰).

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ ... (سوره نساء، آیه ۷۵)؛ مشروعیت مقاومت برای دفاع از مستضعفان و مظلومان و نجات آنان.

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بَأْنَهُمْ ظُلُمُوا ... (سوره حج، آیه ۳۹)؛ اذن الهی برای دفاع در برابر اشغال و ستم.

نتیجه راهبردی

- ❖ مقاومت، «تعرض محور» نیست بلکه دفاع محور است.
- ❖ مشروعیت آن نه قومی، نه سیاسی، بلکه انسانی و الهی است؛ خروج از دایره «واکنش احساسی» به «دفاع عقلانی مبتنی بر حق».
- ❖ پیام مقاومت می تواند براساس ارزش هایی مانند حقوق بشر، عدالت و کرامت انسانی برای جهانیان ترجمه شود؛ روایت سازی براساس تبدیل مقاومت به گفتمان جهانی قابل فهم برای همه ملت ها.

۲-۳. روش و اخلاق (چگونگی؟)

وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ (سوره بقره، آیه ۱۹۰)؛ ممنوعیت تجاوز و اخلاق مداری در دفاع

«وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ» (سوره مائده، آیه ۸)؛ رعایت عدل و انصاف ولو در اوج دشمنی

نتیجه راهبردی

- ❖ اصل تناسب در دفاع مبتنی بر عدم تجاوزگری.
- ❖ بهره گیری از روایت «قدرت اخلاقی» مقاومت و تبدیل به ابزار راهبردی اقناع جهانی؛ شیوه مبارزه نشان دهنده آرمان و هویت است.
- ❖ نفی انتقام جویی خارج از قواعد اخلاق و عدالت.

- ❖ فاصله‌گذاری کامل با هرگونه رفتار یا روایت‌سازی که امکان سوءاستفاده تبلیغاتی را برای دشمن فراهم کند تا دشمن نتواند با قربانی‌نمایی جنایات خود را مشروعیت بخشد؛ خنثی‌سازی جنگ روایت دشمن.
- ❖ حفظ برتری اخلاقی و برجسته‌سازی فرهنگ متمدنی اسلام در برابر خون‌خواری صهیونیسم.

۳-۱-۳. اصل بازدارندگی فعال (ابزار؟)

وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ ... تَرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ (سوره انفال، آیه ۶۰)؛ آماده‌سازی و قدرتمندی برای ارهاب دشمن و بازدارندگی در مقابل تجاوز آن ... وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَذَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْلَبُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً (سوره نساء، آیه ۱۰۲)؛ لزوم هوشمندی و پایش پیوسته دشمن در قبال اقدامات احتمالی و عدم غفلت

نتیجه راهبردی

- ❖ هدف «جنگ‌افروزی» نیست، بازدارندگی و جلوگیری از جنگ است.
- ❖ قدرت باید چندبُعدی باشد؛ دفاعی + رسانه‌ای + اقتصادی + شناختی؛ خروج از تک‌بُعدی بودن و عدم تمرکز صرف بر جبهه سخت.
- ❖ «قدرت نرم» و «قدرت روایت» در کنار آمادگی دفاعی لازم است؛ تقویت میدان‌های مغفول مانند رسانه، فرهنگ، اقتصاد، فناوری، دیپلماسی فعال و حقوق بین‌الملل.
- ❖ پایش مستمر دشمن برای جلوگیری از غافل‌گیری در نبرد.

۳-۱-۴. آینده مقاومت و افق آن

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يَغْيُرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ (سوره رعد: آیه ۱۱)؛ تغییرات راهبردی، محصول اصلاح درونی، وحدت، آگاهی و اقدام است. هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ (سوره توبه، آیه ۳۳)؛ پیروزی نهایی با جبهه حق است.

إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ (سوره محمد، آیه ۷)؛ پیروزی در گرو پایداری و همراهی با خداوند است.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (سوره آل عمران، آیه ۲۰۰)؛ مقاومت یک فرایند پایداری، سازمان‌یافته و شبکه‌ای منتج از صبر، استقامت و پیوند اجتماعی مستحکم و مبتنی بر ارزش‌های الهی است.

وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَ اصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ (سوره انفال، آیه ۴۶). عدم سستی از ادامه مسیر نبرد و اتحاد حول محور ولی جامعه

نتیجه راهبردی

- ❖ مقاومت صرفاً متکی به نهاد نظامی یا سیاسی نیست، بلکه پدیده‌ای اجتماعی است که بر مشارکت مردم، آگاهی و هویت جمعی تکیه دارد (جامعه‌محور و مردم پایه).
- ❖ تبدیل مقاومت به یک الگوی زندگی، پیشرفت، نماد هویتی، فرهنگی و تمدنی.
- ❖ عزت و اقتدار (ریح) در گرو وحدت جمعی است و وحدت جمعی در گرو اتحاد حول محور ولی جامعه.

۳-۲. ماهیت و الگوی مقاومت فعال

اگرچه معنای متبادر به ذهن از مقاومت دربردارنده مفاهیمی همچون واکنش، نفی وضع موجود، ایستادگی در برابر فشار، مقابله با دشمن، دفاع و ... است؛ اما حقیقت مقاومت محدود به این معانی نبوده و این معانی بیشتر تلقی عام و عرفی از معنای مقاومت و عمدتاً با رویکرد سلبی و انفعالی هستند؛ زیرا حتی از حیث لغوی مقاومت تنها محدود به معنای ایستادگی و پایداری در مقابل چیزی نبوده (حمیری، ۱۴۲۰ ق، ج ۸: ۵۶۸۲) بلکه دربردارنده معانی دیگری مانند ثبات قدم و عزم راسخ (ابن فارس، ۱۴۰۴ ق، ج ۵: ۴۳) مداومت (ابن‌اثیر، ۱۳۶۷ ش: ۱۲۵/۴)، قرارگیری در راه راست بدون انحراف به سمت‌وسویی (ابن‌اثیر، ۱۳۶۷ ش: ۱۲۵/۴)، اعتدال (زیبیدی، ۱۴۱۴ ق: ۵۹۲/۱۷) و مقابل اعوجاج (کزی) (فراهیدی، ۱۴۰۹ ق: ۵۴۰/۵) است که همگی دربردارنده رویکرد ایجابی و فعالانه هستند.

در بررسی تفسیری نیز، مقاومت جانشین واژه استقامت (از مشتقات «قام، قیام» در مقابل قعود) و واجد معنا و مفهوم قرآنی آن است. معانی که مفسرین برای مقاومت در بیان قرآنی برشمرده‌اند چنین است:

❖ ثبات و مداومت و طلب پیروی و قیام در راه خدا (طبرسی، ۱۳۷۲ ش: ۳۰۴/۵ و طباطبائی، ۱۴۱۷ ق: ۱۱۶/۱۰).

❖ پایداری بر اوامر و نواهی الهی در حوزه اعمال و عقاید (فیض کاشانی، ۱۴۱۸ ق: ۵۵۷/۱).

❖ ثبات قدم در جمیع دستورات دینی (طیب، ۱۳۷۸ ق: ۱۳۳/۷).

❖ استقامت و دعوت بر توحید (ابن عطیه، ۱۴۲۲ ق: ۳۰/۵).

❖ حفظ اعتدال و پرهیز از افراط و تفریط (ابن عاشور، ۱۴۲۰ ق: ۲۳۷/۶).

بنابراین مقاومت دلالت بر استقامت ورزیدن (استحکام درونی) بر امری تا استیفا کامل حق آن و ظهور تمام آثار آن دارد و اگر برخی برای مقاومت معنای تقابلی، مخالفت، انفعال و ضدیت را بیان کرده‌اند ناظر بر کاربرد روشی آن است نه تمام حقیقت آن؛ زیرا روش مقاومت جنبه‌ای از گفتمان مقاومت برای مبارزه، اصلاح‌گری و دفع تهدید است که می‌تواند متغیر باشد.

نتیجه بررسی معنای لغوی و تفسیری مقاومت این است که مقاومت هم از حیث وضع لغوی و هم از حیث استعمال در گفتمان دینی دربردارنده معنای فعالانه و ایجابی ثبات، مداومت، طلب قیام و اعتدال است و معانی انفعالی بیشتر ناظر بر روش کاربست آن هستند. آنچه امروزه تحت عنوان استکبارستیزی از آن یاد می‌کنند مقاومت اسلامی نبوده و تمام ابعاد آن را پوشش نمی‌دهد؛ به تعبیر دیگر فلسفه وجودی و ماهیت مقاومت با غیر و نفی غیر گره نخورده است؛ بلکه خودبنیاد بوده و حتی اگر رقابت و مواجهه تمدنی نبود، اگر دشمنی دشمنان نبود همچنان نیاز به گفتمان مقاومت برای جامعه‌سازی و تمدن‌سازی ضروری بود؛ زیرا هستی‌شناسی و انسان‌شناسی دین اسلام و الگوی زیست دینی خودبه‌خود زمینه ظهور چنین نظریه‌ای را ایجاب می‌کند.

«کیفیت ساخت اجتماعی» محور اصلی مقاومت اسلامی است. سازه اجتماعی جامعه ایمانی باید به‌گونه‌ای شکل بگیرد تا بتواند تهدیدات را خنثی یا کنترل کند و حتی فراتر از آن، نقطه تهدید را به نقطه قوت و بهره‌برداری خود تبدیل کند. مفهوم قرآنی «بنیان مرصوص» بیانگر چنین وضعیت اجتماعی است که در میزان استحکام درونی جامعه نمود پیدا می‌کند و مقاومت درون‌زا،

خودبنیاد و درون‌نگر را برجسته می‌سازد؛ زیرا مقاومت تابعی از شرایط، ویژگی‌ها و نحوه سازمان‌دهی عناصر داخلی یک جامعه است. اگر شرایط و مناسبات داخلی در جامعه به گونه‌ای شکل بگیرد که به استحکام لازم برسد نه تنها آن جامعه می‌تواند تهدید را مهار و با آن مقابله کند (مقاومت سلبی)، بلکه می‌تواند به تغییر شرایط و فرصت‌سازی از آن (مقاومت فعالانه) اقدام نماید (افتخاری، ۱۳۹۸: ۱۵۰).

۱-۲-۳. الگوی مقاومت فعال

تحقق چنین مقاومتی در گرو تحول در چهار سطح فردی، اجتماعی، ملی و فراملی است که با استفاده از آیات قرآن برخی مؤلفه‌های اساسی هر سطح چنین استنباط شده است؛

جدول ۱: مقاومت فعال در سطح فردی

مفهوم	آیه	راهبرد
آگاهی و فهم عمیق	وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ (اسراء: ۳۶)	تحلیل، تعقل و عبور از سطحی‌نگری
بصیرت و روشننگری	قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ (یوسف: ۱۰۸)	حرکت مؤمنانه باید آگاهانه و از روی بصیرت باشد
حفظ هویت ایمانی	فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ (زخرف: ۴۳)	پایداری بر هویت و اصول، نه تأثیرپذیری منفعل
تشخیص حق از باطل (سواد شناختی)	بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ (انبیا: ۱۸) وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (بقره: ۴۲)	تشخیص درست در میدان ابهام و روایت
خودسازی و مسئولیت فردی	قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَاهاً (شمس، ۹) كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهينَةٌ (مدثر، ۳۸)	مقاومت ابتدا از تحول درونی فرد آغاز می‌شود

جدول ۲: مقاومت فعال در سطح اجتماعی

مفهوم	آیه	راهبرد
وحدت اجتماعی	وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا (آل عمران: ۱۰۳)	مقاومت بدون وحدت، پایدار نیست
هم‌افزایی جمعی	وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى (مائده: ۲)	همکاری اجتماعی در مسیر درست و اخلاقی
صبر جمعی و پایداری اجتماعی	وَأَصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا (آل عمران: ۲۰۰)	صبر، استقامت جمعی، پیوند اجتماعی
امید و دوری از یأس اجتماعی	وَلَا تَيَاسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ (یوسف: ۸۷)	حفظ امید اجتماعی، جزء مقاومت است
امر به معروف و اصلاح اجتماعی	كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ... تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ (آل عمران: ۱۱۰)	جامعه مقاوم، جامعه فعال در اصلاح و آگاهی‌بخشی است

جدول ۳: مقاومت فعال در سطح ملی

مفهوم	آیه	راهبرد
بازدارندگی و آمادگی دفاعی (نه شروع جنگ)	وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ... تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ (انفال: ۶۰)	بازدارندگی و ارهاب دشمن و جلوگیری از جنگ
دفاع مشروع	أَذِنَ لِلَّذِينَ يَقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا (حج: ۳۹)	مشروعیت حق دفاع در برابر ظلم
امنیت و آرامش اجتماعی	الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ (قریش: ۴)	امنیت، رکن جامعه مقاوم است
نفی سلطه‌پذیری	وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا (نساء: ۱۴۱) وَلَا تَرْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ (هود، ۱۱۳)	استقلال و عدم اعتماد و اتکا بر راهبردهای دشمن
قدرت همراه با اخلاق	وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ الْمُعْتَدِينَ (بقره: ۱۹۰)	قدرت باید دفاعی، اخلاقی و غیر تجاوزگر باشد

جدول ۴: مقاومت فعال در سطح فراملی

مفهوم	آیه	راهبرد
امت واحده و هویت فراملی	إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً (انبیا: ۹۲)	هویت مقاومت، مرزبندی امت محور دارد نه قوم محور
ائتلاف سازی حق مدار	وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ (آل عمران، ۱۰۴)	دعوت امت ها به خیر و اثرگذاری جهانی
رساندن پیام جهانی	لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ (بقره: ۱۴۳)	امت اسلام باید مرجع و الگوی گفتمان عدالت جهانی باشد
عزت بین المللی و نفی ذلت	وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ (منافقون: ۸)	امت مقاوم باید عزت ساز و الهام بخش باشد
مقابله با سلطه جهانی ظلم	وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا (حجرات: ۱۳)	تعامل جهانی باید عادلانه، انسانی و غیرسلطه محور باشد

۳-۳. آینده پژوهی مقاومت

بررسی آینده مقاومت بر پایه ترکیب سنت های الهی و قرآنی با روش های «آینده پژوهی علمی»^۱ مبتنی بر دو لایه است؛

- لایه ثابت و قطعی: قوانین و سنت های الهی که تعیین کننده جهت های کلان آینده هستند.
- لایه متغیر و احتمالی: روش های علمی آینده پژوهی (سناریو، روند، پیشران، عدم قطعیت ها و ... برای طراحی مسیر).

سنت ها و قوانین قرآنی جهت و قواعد آینده را بیان می کند و آینده پژوهی علمی، سناریوها و راه های حرکت در آن قواعد را طراحی می کند. تعامل بین این دو لایه به این صورت است که: ❖ سنت های الهی قوانین حاکم بر تاریخ و آینده هستند که جایگزین فرضیه یا گمان نمی شوند. این سنت ها ثابت و قطعی هستند که سناریوها باید براساس آن ها طراحی شوند.

- ❖ سنت‌های الهی بیان می‌کنند «چه چیزی قطعاً رخ می‌دهد» اما آینده‌پژوهی علمی «چگونه می‌تواند رخ دهد» را بیان می‌کند.
- ❖ سنت‌های الهی جهت را تعیین می‌کنند، اما آینده‌پژوهی علمی مسیرها را طراحی می‌کند.

۱-۳-۳. سنت‌های قرآنی مؤثر بر آینده مقاومت

این سنت‌ها بر آن دسته از قوانین تخلف‌ناپذیر الهی اشاره دارند که به‌مثابه قواعد حاکم بر پدیده‌های اجتماعی و عاقبت جوامع، در قرآن بیان شده و در طول تاریخ همواره جاری بوده و خواهند بود و در نتیجه آینده مقاومت را نیز تحت تأثیر خود قرار می‌دهند.

جدول ۵: سنت‌های مؤثر بر آینده مقاومت

سنت قرآنی	مفهوم کلیدی	تأثیر بر آینده مقاومت
سنت تغییر از درون	إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ (رعد: ۱۱، حج: ۴۰) یاری خداوند بر گروهی مشروط به تغییر درونی خود آن‌ها است.	امیدواری راهبردی: در صورت حرکت اجتماعی برای اصلاح‌گری و حق‌خواهی، وعده الهی بر پیروزی مقاومت محقق خواهد شد.
سنت استدراج	وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ (اعراف: ۱۸۲)	- قدرت ظاهری رژیم صهیونیستی، نشانه پیروزی و تسلط آن نیست، بلکه ممکن است مصداق استدراج باشد که به نابودی ناگهانی آن منجر می‌شود. - تحلیل صحیح از آینده و عدم ناامیدی در مقابل هیبت ظاهری دشمن
سنت هلاکت مستکبران	وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَرْنَاهَا تَدْمِيرًا (اسراء: ۱۷) هلاکت سرزمین‌های متکبر، زمانی فرا می‌رسد که اشراف و	سقوط حتمی نظام سلطه: ساختار غیرمشروع و ظالمانه صهیونیستی، در نهاد خود بذره‌ای نابودی را می‌پروراند. مقاومت با شناخت این سنت، به حقانیت راه خود اطمینان پیدا می‌کند.

سنت قرآنی	مفهوم کلیدی	تأثیر بر آینده مقاومت
	ثروتمندان آن به فساد و طغیان روی آورند.	
سنت پیروزی براساس ایمان و تقوا	وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (آل عمران: ۱۳۹) برتری نهایی از آن مؤمنان است، حتی اگر تعداد و امکانات کمتری داشته باشند.	این سنت بر مقاومت (که از نظر عددی و تجهیزاتی ضعیف تر است) اطمینان می دهد که کیفیت ایمان و استواری در راه خدا، بر کمیت دشمن غلبه خواهد کرد.
سنت ابتلاء و آزمایش	- وَلَنْبَلِّوَكُمْ بَشِيَءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ (بقره: ۱۵۵) - أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ * وَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلْيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلْيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ (عنکبوت: ۲-۳)	ساختار مقاومت همواره در کوره آزمایش های سخت (شهادت، محاصره، فشار اقتصادی، جنگ روانی) قرار می گیرد. این سنت تضمین می کند که این آزمایش ها، باعث مقاوم سازی و خلوص ساختار مقاومت خواهد شد.
سنت نصرت الهی	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصَرُوا لِلَّهِ يَنْصَرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ (محمد، ۷)	پیروزی مقاومت در گرو پایبندی به یاری خداوند است.

۲-۳-۳. سناریوهای محتمل

براساس سنت های الهی که اشاره شد و تحلیل روندهای کنونی، می توان سناریوهای آینده برای مواجهه محور مقاومت با رژیم صهیونیستی را در قالب چند مسیر محتمل ترسیم کرد.

❖ سناریوی نخست: تغییر تدریجی موازنه قدرت و افول پروژه صهیونیستی

این سناریو، محتمل ترین چشم انداز است که در آن شاهد تغییر آرام اما بنیادین در معادلات منطقه به نفع مقاومت و افول تدریجی رژیم صهیونیستی خواهیم بود. این فرایند لزوماً با یک جنگ تمام عیار فوری همراه نیست، بلکه نتیجه ترکیب چندین عامل است.

تأثیر سنت تغییر از درون: این سنت الهی بیان می‌دارد که خداوند سرنوشت هیچ قومی را تغییر نمی‌دهد مگر آنکه خود آن قوم چنین کند. شواهد نشان از افول اخلاقی، سیاسی و اجتماعی در درون جامعه تحت سلطه رژیم صهیونیستی دارد، درحالی‌که در سوی مقابل، انسجام درونی، روحیه جهادی و اصلاح‌گری مستمر در بین اعضای محور مقاومت در حال تقویت است. این تغییر درونی، پیش‌شرط لازم برای نصرت الهی است.

تأثیر سنت استدراج: قدرت ظاهری و غرور نظامی رژیم صهیونیستی ممکن است مصداق بارز استدراج باشد؛ یعنی مایه فریب و غرور شده و در درازمدت به ضرر آن تمام شود. شکست در بازدارندگی در برابر عملیات پهبادی و موشکی گروه‌های مقاومت، نمونه‌ای از این استدراج عملیاتی است که نشان می‌دهد ممارست، تلاش و استقامت جبهه مقاومت می‌تواند ضعف دشمن را آشکار ساخته و هیبت ظاهری دشمن را آسیب‌پذیر نشان دهد.

تأثیر سنت هلاکت مستکبران: ساختار غیرمشروع، نژادپرستانه و اشغالگر این رژیم، ذاتاً بذره‌های نابودی را در خود پرورش می‌دهد. تشدید شکاف‌های سیاسی داخلی، بحران مشروعیت و فساد در بدنه حاکمیتی، همگی از نشانه‌های تحقق این سنت است که به تضعیف پایه‌های داخلی رژیم می‌انجامد.

شواهد و روندهای عینی: تحولات دو سال اخیر از طوفان الاقصی به این سو، از گسترش دامنه جغرافیایی عملیات مقاومت از غزه به کرانه باختری، سرزمین‌های اشغالی ۱۹۴۸ و جبهه شمالی حکایت دارد. افزایش آمار عملیات مقاومت در کرانه باختری، بازداشت ۶۳۳۰ شهروند فلسطینی در کرانه باختری طی سه ماه بعد از طوفان الاقصی و ثبت ۳۷ عملیات فردی طی یک سال بعد از طوفان الاقصی نمونه‌هایی از چالش‌های امنیتی جامعه رژیم صهیونیستی است. به‌ویژه این که افزایش هزینه‌های امنیتی و نظامی رژیم، بدهی دولت را در سال ۲۰۲۳ تقریباً به میزان ۶۰ درصد از تولید «ناخالص داخلی»^۱ (این عدد می‌تواند در صورت نقض آتش‌بس و ادامه جنگ غزه یا گسترش جبهه نبرد به سایر حوزه‌ها به ۷۰ درصد تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۸ برسد). از سوی دیگر، تقویت توان موشکی و اطلاعاتی محور مقاومت و ناکارآمدی سامانه‌های

1. GDP

دفاعی پیچیده رژیم مانند گنبد آهنین در مقابله با حملات گسترده، موازنه قدرت را به‌طور نامحسوس، اما پیوسته به نفع مقاومت تغییر داده است.

❖ سناریوی دوم: جنگ گسترده و آزمون نهایی

در این سناریو، تنش‌های فزاینده به یک درگیری باز و تمام‌عیار در چندین جبهه به‌طور هم‌زمان (غزه، لبنان، سوریه، یمن و احتمالاً ایران) منجر می‌شود. این سناریو اگرچه پرهزینه است؛ اما می‌تواند به یک بازتعریف سریع مرزهای قدرت بینجامد.

تأثیر سنت ابتلا و آزمایش: این درگیری بزرگ، به‌منزله آزمایشی سخت و کوره‌ای برای خلوص نیت، استقامت و توان عملیاتی تمامی طرف‌های درگیر، به‌ویژه محور مقاومت خواهد بود. آزمایش وحدت درونی محور مقاومت در زیر فشار شدید جنگ و سنجش میزان استقامت نیروهای مردمی در مقابل جنگ روانی و نظامی دشمن، از مظاهر این سنت است. تجربه جنگ ۱۲ روزه نشان داد که علی‌رغم تقلیل سرمایه اجتماعی، شکاف بین جامعه و دولت و مشکلات اقتصادی ناشی از تحریم، پایداری و استقامت جبهه مقاومت در مقابل دشمن فعال شده و به یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های قدرت ایران در این نبرد تبدیل شد که اساس محاسبات دشمن را یک‌باره به هم‌ریخت.

تأثیر سنت نصرت الهی: براساس این سنت، یاری خداوند مشروط به یاری بندگان برای یاری دین اوست. در این سناریو، مشروعیت بی‌چون و چرای عملیات دفاعی مقاومت در افکار عمومی جهان اسلام و حتی بین‌الملل و افزایش مشارکت مردمی در جبهه‌های نبرد می‌تواند مصداق عینی «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ» باشد و پایه‌های نصرت الهی را تقویت کند.

شواهد و روندهای عینی: تشدید عملیات نظامی رژیم صهیونیستی علیه لبنان، یمن و سوریه و همچنین تهدیدهای متقابل حزب‌الله نشان می‌دهد که آتش زیر خاکستر یک درگیری بزرگ وجود دارد. نقش برجسته‌تر یمن (انصارالله) در محور مقاومت و تداوم حملات مؤثر آن به مواضع رژیم، یک جبهه جدید با دسترسی دشوار را گشوده است. تحلیل‌ها حاکی از آن است که انصارالله در سال‌های پیش‌رو نقش برجسته‌تری در ائتلاف بازیگران منطقه‌ای تحت رهبری ایران ایفا خواهد کرد. همچنین، بازگشت دونالد ترامپ به قدرت در آمریکا و سیاست‌های قابل

پیش‌بینی او در حمایت بی‌قید و شرط از رژیم صهیونیستی، می‌تواند جرقه‌ای برای تشدید دوباره و بیشتر درگیری‌ها باشد.

❖ سناریوی سوم: تثبیت وضعیت موجود و استمرار مقاومت

در این سناریو، اگرچه درگیری بزرگ رخ نمی‌دهد، اما وضعیت موجود با تنش‌های دوره‌ای و جنگ فرسایشی کم‌شدت ادامه می‌یابد. در این حالت، محور مقاومت به‌جای درگیری مستقیم، بر تقویت بنیه داخلی و افزایش هزینه‌های دشمن متمرکز می‌شود.

تأثیر سنت ابتلا و آزمایش: این سناریو نیز نوعی آزمایش اما با سرعتی کند و پیوسته است. آزمایش صبر و استقامت جبهه مقاومت در شرایط محاصره اقتصادی و فشار بین‌المللی و میزان توانایی برای نوآوری در عرصه‌های علمی، اقتصادی و رسانه‌ای تحت این فشارها، از مظاهر این سنت خواهد بود.

تأثیر سنت تغییر از درون: تمرکز اصلی در این سناریو بر توسعه اقتصاد مقاومتی، حفظ انسجام و پیوندهای اجتماعی، تقویت بنیه دفاعی و خوداتکایی درونی کشورهای محور مقاومت و تقویت گفتمان مقاومت در بستر جنگ شناختی است. این تلاش برای تغییر درونی، زمینه‌ساز پیروزی‌های آینده خواهد بود.

شواهد و روندهای عینی: تداوم درگیری‌های پراکنده و ادامه جنگ شناختی و سایبری بین دو طرف، از ویژگی‌های این سناریو است. همچنین، تلاش رژیم صهیونیستی برای عادی‌سازی روابط با کشورهای عربی هرچند با موانعی روبه‌رو شده، اما همچنان به‌عنوان یک راهبرد برای شکست انزوای رژیم دنبال می‌شود. از سوی دیگر، افزایش فشارهای اقتصادی آمریکا بر ایران و متحدانش می‌تواند سرعت تحولات را کندتر کند.

۴. جمع‌بندی و چشم‌انداز نهایی

با در نظر گرفتن سنت‌های الهی و شواهد میدانی، به نظر می‌رسد سناریوی اول (تغییر تدریجی موازنه قدرت) از پایه‌های مستحکم‌تری برخوردار است. سنت الهی وعده داده است که مستضعفان وارثان زمین خواهند بود؛ اما تحقق این وعده منوط به تحقق شروط آن، از جمله تقوا، ایمان، وحدت، استقامت و جهاد مستمر است؛ بنابراین، آینده‌محور مقاومت در گرو پابندی

عملی به این اصول و هوشمندی در مدیریت جبهه نرم و سخت خواهد بود. سنت استدراج و هلاکت مستکبران نیز به ما اطمینان می‌دهد که ساختار ظالمانه صهیونیستی، حتی با حمایت‌های گسترده خارجی، آینده‌ای پایدار نخواهد داشت.

نتیجه‌گیری

تحلیل مبانی قرآنی مقاومت، الگوی نبرد رژیم صهیونیستی و آینده‌پژوهی روندهای تقابل، مجموعه‌ای از واقعیت‌های راهبردی را آشکار می‌سازد که نشان می‌دهد مواجهه کنونی جهان اسلام با رژیم صهیونیستی در نقطه‌ای حساس و مهم قرار دارد. رژیم صهیونیستی که هویت خود را بر پایه اشغال سرزمینی، حذف جمعیتی و تخریب ساختار اجتماعی فلسطین بنا کرده است، اکنون به مرحله‌ای رسیده که چالش‌های آن تنها امنیتی یا سیاسی نیست، بلکه در سطح مشروعیت، انسجام، هویت و حتی بقا بروز یافته است. در مقابل، مقاومت اسلامی با وجود برخورداری از ریشه‌های الهی، سرمایه اجتماعی و مشروعیت اخلاقی، هنوز ظرفیت‌های خود را به شکل کامل در قالب یک منظومه راهبردی و آینده‌ساز به کار نگرفته است. تلقی از مقاومت به عنوان عملیات واکنشی یا نظامی، موجب کم‌توجهی به جبهه روایت، کندشدن هم‌افزایی منطقه‌ای و کاستن از بهره‌گیری از سنت‌های الهی در مسیر آینده‌سازی شده است.

براساس تحلیل ارائه شده، «مقاومت فعال مبتنی بر قرآن» نه یک واکنش مقطعی، بلکه عرصه‌ای گفتمانی، تمدنی و آینده‌نگر است که سه سطح راهبردی را در هم می‌آمیزد: مشروعیت و اخلاق‌مداری، بازدارندگی هوشمند و آینده‌سازی. الگوی برگرفته از قرآن کریم نشان می‌دهد که مقاومت باید از دوگانه سنتی «نبرد سخت یا نرم» عبور کرده و وارد مرحله «مقاومت شبکه‌ای» شود؛ مرحله‌ای که در آن تغییر درونی، ارتقای آگاهی، وحدت اجتماعی، ساخت قدرت ترکیبی، گسترش ائتلاف فراملی و توسعه الگوی تمدنی اسلام، عناصر هدایت‌کننده آینده خواهند بود.

از سوی دیگر، تکیه بر سنت‌های قطعی الهی همچون تغییر از درون، استدراج مستکبران، هلاکت تمدن‌های ظالم، نصرت الهی و ابتلا، مسیر آینده مقاومت را قابل پیش‌بینی‌تر و سناریوپذیرتر می‌کند. این سنت‌ها نشان می‌دهند که ضعف ساختاری و اخلاقی رژیم صهیونیستی، روندی برگشت‌ناپذیر به سوی فروپاشی تدریجی را رقم زده و در مقابل، هر اندازه محور مقاومت

بر تقوا، وحدت، اصلاح‌گری درونی و آمادگی دفاعی هوشمند تکیه کند، این روند سرعت خواهد گرفت.

تحلیل سناریوهای آینده نشان می‌دهد که محتمل‌ترین چشم‌انداز، «تغییر تدریجی موازنه قدرت» به نفع محور مقاومت است؛ سناریویی که نه با یک پیروزی ناگهانی، بلکه با ترکیبی از فرسایش ساختاری رژیم، تقویت توان سخت و نرم مقاومت، تحول گفتمانی در میان ملت‌های منطقه، افزایش مشارکت اجتماعی و در نهایت افول مشروعیت جهانی رژیم پیش خواهد رفت؛ اما تحقق این سناریو مشروط به گذار مقاومت از وضعیت واکنشی به وضعیت فعال و آینده‌ساز است؛ گذار از مقاومت احساسی به مقاومت عقلانی، از مقاومت نقطه‌ای به مقاومت شبکه‌ای و از مقاومت نظامی به مقاومت گفتمانی و تمدنی.

در نهایت، چشم‌انداز راهبردی نشان می‌دهد که مقاومت، زمانی می‌تواند به نقطه مطلوب خود دست یابد که به یک «پروژه تمدنی» تبدیل شود؛ پروژه‌ای که در آن قدرت نظامی، قدرت اجتماعی، قدرت روایت، قدرت فناوری و قدرت مشروعیت در یک منظومه هماهنگ عمل کنند. آینده مقاومت اسلامی وابسته به میزان پابندی به سنت‌های الهی، سرعت اصلاح درونی، عمق هم‌افزایی اجتماعی و توانایی در طراحی آینده است. چنین تحول راهبردی، شرط تحقق وعده الهی در نصرت مؤمنان، وراثت زمین توسط مستضعفان و شکست ساختارهای ظلم است.

فهرست منابع

قرآن کریم

ابن عطیه، عبدالحق بن غالب (۱۴۲۲ ق)، *المحرر الوجیز فی تفسیر الکتاب العزیز*، دار الکتب العلمیة، بیروت.

ابن فارس، احمد بن فارس (۱۴۰۴ ق)، *معجم مقاییس اللغة*، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، قم.

فیض کاشانی، محمد بن شاه مرتضی (۱۴۱۸ ق)، *الأصفی فی تفسیر القرآن*، مکتب الإعلام الإسلامی، قم.

ابن عاشور، محمد بن طاهر (۱۴۲۰ ق)، *التحریر و التنویر*، مؤسسه التاریخ العربی، بیروت.

ابن اثیر جزری، مبارک بن محمد (۱۳۶۷)، *النهایه فی غریب الحدیث و الأثر*، اسماعیلیان، قم.

افتخاری، اصغر (۱۳۹۸)، *مقاومت در اسلام: نظریه و الگو*، انتشارات اندیشه سازان نور، تهران.

افضلی، علیرضا (۱۴۰۳)، *حکمرانی مبتنی بر نظام سنن الهی (۱): چگونگی استنباط سنن الهی در نظام حکمرانی دفتر مطالعات حکمرانی*، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.

افضلی و همکاران (۱۳۹۶)، *سنت پژوهی؛ رویکردی نوین به آینده پژوهی مهدویت*، فصلنامه مشرق موعود، سال ۱۱، شماره ۴۴.

حمیری، نشوان بن سعید (۱۴۲۰ ق)، *شمس العلوم و دواء کلام العرب من الکلام*، محقق: حسین بن عبد الله العمری، چاپ اول، دار الفکر، دمشق.

صدر، محمد باقر (۱۴۳۴ ق)، *المدرسه القرآنیة*، دار لکتب الاسلامیه.

زبیدی، محمد بن محمد، (۱۴۱۴ ق)، *تاج العروس من جواهر القاموس*، دار الفکر، بیروت

طباطبائی، سید محمد حسین، (۱۴۱۷ ق)، *المیزان فی تفسیر القرآن*، مؤسسه نشر اسلامی قم.

طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۷۲)، *مجمع البیان فی تفسیر القرآن*، چ سوم، ناصر خسرو، تهران.

فراهیدی، خلیل، العین (۱۴۱۰ ق). *تحقیق دکتر مهدی مخزومی*، قم، دار الهجرة، چاپ دوم.